

ВЪЗНИКВАНЕ НА ПРАВНАТА КОНСТРУКЦИЯ ЗА ЮРИДИЧЕСКО ЛИЦЕ

гл. ас. д-р Асен Воденичаров
Правно-исторически факултет
Югозападен университет „Неофит Рилски“

THE CREATION OF THE LEGAL CONSTRUCT OF THE LEGAL ENTITY

Assist. Prof. Assen Vodenicharov, PhD
Law Faculty of the South-Western University „Neofit Rilski“

Abstract: *The article examines the creation of the construct of the legal entity in a historical and logical consequence. It has its roots in Roman law. Such a concept does not belong to Digesta and to Corpus Juris Civilis. It discusses the creation of the collegia sodalicia and the other similar bodies as well as the creation of the lex Julia collegus. The article analyzes the creation and the rapidly increasing use of the term 'legal entity'. It examines the different theories on the content of the concept surveyed.*

Key words: *legal entity, lex Julia de colegiis, theory of a fiction*

1. Правната конструкция „юридическо лице“ е основен институт на правото. Тя дава възможност юридико-социални организационни образувания, възникнали и осъществявали дейността си въз основа на законови разпоредби, да бъдат субекти на граждански правоотношения, да притежават гражданска правоспособност и да участват в гражданския оборот. Именно в това качество, те притежават активна и пасивна гражданскоправна процесуална легитимация, благодарение на която в рамките на гражданския процес се реализира, при необходимост, материалното гражданско правоотношение.

Разглежданата конструкция има своите исторически корени в римското право. Римските юристи не познават термина „юридическо лице“ за означаване на специфичен субект на гражданското право. Социално – Обществено-икономическата и правна среда не е била все още благоприятна за възникването и утвърждаването в римската действителност на непознато образувание. Съществувало е единствено общоприето становище, че носители на граждански права и задължения могат да бъдат само физически лица. Това изрично се изтъква в Дигестите¹: „... правото се установява само за хората...“² Подобна юридическа постановка е налице и в *Corpus Iuris Civilis*³, като кодифициращ акт на действащия юридически ред.

¹ Дигестите (от латинското *digesta* – поръчано), известни и като Пандектите (на латински: *pandectae* - всеобхватен), са широка компилация в 50 книги на действащото в този исторически период римско право. Те се делят на титули (с изключение на 30, 31 и 32), титулите се делят на фрагменти, а фрагментите – на параграфи.

² D.1.5.2.

Политическото и стопанското развитие на обществото обуславя създаването на нови типове образувания, които обслужват социалната практика в различните ѝ области и сфери. По този начин се формира необходимостта от признаването на права и задължения на тези формирания. Те се сравнявали с физическите лица и се подчертавало, че те действат вместо лицата, като живи същества (*personae vice*) или индивидуализирани конкретни лица (*privatorum loco*). Самите градове се управлявали по режима на частното право (*civitates enim privatorum loco habentur*).⁴ Независимо от това, още в Законите на 12 таблици⁵ се споменават нови и непознати дотогава различни частни корпорации с религиозен характер (*collegia sodalicia*), професионални сдружения на занаятчии и др. Исторически извори сочат, че са съществували голям брой такива образувания от публичен или частен характер, някои от които са функционирали повече от сто години. Биха могли да се посочат професионалните обединения, които са били задължени да осъществят известни дейности в полза на обществото, като в замяна на това са били освободени от данъци, определени задължения и пр. Гай посочва като пример, такива колегии и корпорации на хлебарите и сладкарите (*pistores*) в Рим и корабостроителите (*navicularii*) в Рим и провинциите. Тези образувания имали права и задължения, различни от тези на техните членове, тяхното индивидуално имущество не се покривало с това на формирането и др. Очертавала се разликата между колегията, като съвкупност от физически лица (*collegium*) и публичните образувания.

Законите от 12 таблици създавали свобода при формирането на асоциации, колегии и пр. Не се изисквало предварително разрешение за възникването им или последваща санкция от държавен орган. Те имали пълната възможност да приемат самостоятелно устава на своята колегия, като единственото ограничение е било той да не нарушава установения правен ред⁶. За създаването на колегия са били нужни само трима души (*tres faciunt collegium* – трима души образуват колегия). По сведения на Гай, посоченият режим е бил рецитиран от законодателството на Солон⁷, т.е. от гръцкото право. Този режим на учредяване на *collegium* е бил в сила до края на републиката.

След трансформацията на Римската република в принципат и превръщането ѝ в монархия, свободният режим на обединяване станал политически неприемлив и не съответствал на интересите на принципса и цензорите. Юлий Цезар се възползвал от откритите нарушения, свързани със свободното създаване на колегии и разпуснал всички подобни образувания. През първия век до н.е. император Август издал специален закон за колегиите (*lex Julia de collegiis*), с който въвел разрешителната систе-

³ *Corpus Iuris Civilis*, като сборник на граждански закони е кодификация на действащото право и юриспруденция на територията на Римската империя. Тя е изработена в периода 529 - 534 г. по заповед на Юстиниан I. Римският император забранява да се тълкува *Corpus Iuris Civilis*, за да не бъде променен неговият смисъл.

⁴ *D.50.16.16*.

⁵ Законите на дванадесетте таблици (на латински: *Lex Duodecim Tabularum* или само *Duodecim Tabulae*) са писмени закони, създадени през 450-449 пр.н.е., които по-късно служат за основа на римското право. Наричат се така, защото били записани на 12 плочи от слонова кост или мед (според Тит Ливий) и изложени на Форумата - централния площад на Рим. Т

⁶ Davier W., *Corporate persons and the law*. N.Y., 2004.

⁷ Солон живее в Древна Атина (около 634 - 559 г. пр. Хр.). В качеството си на архонт, той получил правото да законодателства. Упражнявайки това овластяване, той създава редица закони, известни като Солоново законодателство на древна Гърция.

ма за учредяването им. Извън неговият обсег останали религиозните колегии и някои привилегирани колегии, като тези, развиващи погребална дейност (*collegia funeratitia*) и пр. Това обстоятелство се обяснява с факта, че тяхната дейност е била пряко свързана с „вещите на божественото право“ (*res divini juris*). Тези колегии имали взаимоспомагателен характер, тъй като членовете им се събирали един път месечно, за да внесат членски си внос в размер, определен в устава им. При смърт на някой от тях, разноските за погребението му се поемали от събраната сума в общата каса. По този начин имуществото на всеки член било различно от това на колегията.

Обществената нужда поставила пред римските юристи през средновековието проблема за липсата на някакъв субект в гражданското право, различен от физическите лица, който да запълни тази празнота в юридическата действителност. Става въпрос за нов субект с нови, непознати дотогава юридически характеристики. Това е особено съществено, тъй като тълкувателната дейност на римските юристи на нормативните актове е била извор на правото⁸.

Римският юрист Юлий Марциан⁹ в своето произведение „*Institutiones*“ обръща внимание на обстоятелството, че театрите, стадионите и другите публични обекти принадлежат на самата община (*municipium, municipes*), а не на отделните граждани в нея, а ако тя има роби, това не означава, че отделните ѝ граждани имат някакви свои самостоятелни права над тези роби.

Подобни изводи се правят и от други римски юристи. Изтъкнатият по това време юрист Доминий Улпиан¹⁰ отбелязва, че няма значение дали в корпорацията като съвкупност от лица (*universitas, collegium*) остават през цялото време едни и същи членове или изцяло нейните членове се заменят с нови, че дълговете на колегията не са индивидуални дългове на членовете ѝ, както и правата ѝ не принадлежат персонално на всеки от тях. Това особено силно се проявява при сравнението на корпорацията (*universitas, collegium*) и гражданското дружество (*societas*). При последното, при промяна на обединените се лица, поради смърт, приемане или напускане дружеството ще трябва да се закрие и да се учреди ново образувание. При корпорацията промяната в персоналния състав няма значение за нейното бъдеще съществуване, освен в случаите, когато той спадне под нормативно установения минимален брой.

Друг римският юрист Публий Алфен¹¹ сравнява легиона и неговото имущество с кораб, на който се налага да се подменя една или друга техническа част и може да настъпи момент, в който всички негови части са подменени. Независимо от това, обаче корабът остава. Той отбелязва, че така е и при легиона. Едни от неговите участници загиват в боевете, други постъпват на тяхно място, но легионът остава.

Социалната практика наложила римските юристи да предложат специални разпоредби, отнасящи се до функционирането първоначално на *municipium*, а впоследствие и на *universitas* и *collegiums*. Основавайки се на максимата на Доминий Улпиан „*Si quid universitati debetur singulis non debetur nec quod debet universitas singuli*“

⁸ Новкиришка-Стоянова, М., Тълкувателната дейност на римските юристи като източник на правото. *Studia iurica*, 2015. № 1.

⁹ Марк Юлий Гесий Марциан (на латински: *Marcus Julius Gessius Marcianus*), римски юрист и държавен деец, баща на римския император Александър Север.

¹⁰ Домиций Улпиан (на латински: *Domitius Ulpianus*), римски юрист. Една трета от Дигестите на Юстиниан I са негови творби.

¹¹ Публий Алфен Вар (на латински: *Publius Alfenus Varus*), юрист и политик на късната Римска република през I век пр.н.е. Произлиза от фамилията *Алфени*. Неговите произведения са включени в Дигестите на Юстиниан I.

debet” някои автори считат, че тези структури представляват първообраз на юридическите лица¹².

Своеобразно решение на възникналите въпроси се намира чрез формулирането на нова правна конструкция, означена като юридическо лице. 2. За първи път терминът „юридическо лице“¹³ се използва от немския юрист Самуил фон Пудендорф¹⁴. В този термин той влага специфично съдържание на „хора, които се преценяват по отношение на тяхното обществено състояние или на функцията която имат в обществото“. В този смисъл авторът разграничава два вида образувания – обикновени, които се разглеждат самостоятелно и поотделно и сложни, които се формират от група индивиди с обща воля. Продължавайки нататък, той обоснова тезата си, че обикновените или сложните юридически лица могат да бъдат с публичен характер (държавата, парламента, фиска, съдии, офицери и пр.) или с частен характер (семейство, колегия на търговци и др.).

Пренасянето на концепцията за юридическите лица в нормативните актове става бавно и последователно. Първият граждански кодекс на Франция от 1804 г., известен като Наполеоновия кодекс¹⁵ не използва термина „юридическо лице“ (*personne morale*). В редица негови разпоредби и в законови норми, приети въз основа на него, обаче имплицитно са отразени идеи за новата правна конструкция¹⁶. В кн. Втора на кодекса, регулираща имуществата и промените на собствеността, гл. II, чл. 527 посочва, че „Движими вещи са определените по смисъла на закона задължения и свързаните с тях искове, имащи за предмет заплащане на парични суми или на права върху движимо имущество, акции или дялове във финансови, търговски и промишлени компании. Тези акции и дялове се признават за движимо имущество по отношение на всеки участник само докато компанията съществува. Посочвайки, че разпоредбата се отнася до ”финансови, търговски и промишлени компании” означава, че извън нейния обсег остават гражданските дружества (*societies*) и организациите с нестопанска цел (*associations sans but lucrative*).

За имплицитното посочване на зараждащото се ново юридическо образувание отбелязваме и някои други примери от Наполеоновия граждански кодекс (1804 г.) и законите, свързани с него, тъй като, в този исторически период, уредбата на гражданските правоотношения във Франция е най-бързо развиваща се. Следващият по време кодифициращ гражданскоправен акт в Европа е Германския граждански кодекс

¹² Cornil, G., *Droit romain*, Bruxelles, 1921, pp.161-163; Girard, N., *Manuel élémentaire de droit romain*, Paris, pp. 114 и сл.

¹³ Pufendorf, S., *De jure naturae et gentium*, in *The Classics of International Law*, Publications of the Carnegie Endowment for International Peace, Division of International Law, Washington, 1934.

¹⁴ Самуел фон Пудендорф (на немски: *Samuel von Pufendorf*) е изтъкнат немски юрист, историк и философ. Предмет на научните му търсения са проблемите на гражданското, административното и международното право. По покана на шведския крал Карл XI е привлечен за професор в катедрата по международно право в университета в гр. Лунд, Швеция.

¹⁵ Френският граждански кодекс (на френски: *Code Civil des Français*), известен още и като Наполеонов кодекс (на френски: *Code Napoléon*) е първата съвременна кодификация на гражданското право в историята на правото. Той е съставен на основата на съвременна пряка рецепция на свършените антични образци на римското частно право. Обнародван и влязъл в сила на 24 март 1804 г., той продължава да регламентира гражданските правоотношения във Франция и понастоящем, макар и със сериозни изменения и допълнения през изтеклите повече от две столетия.

¹⁶ Fletcher D., *Corporate Law*, Chicago, 1994, p. 68; Lagarde, P., *Propos de commercialiste sur la personnalité morale*, Aix-Marseille, 1974, p. 431.

(*Bürgerliches Gesetzbuch – BGB*), който е приет на 24 август 1896 г и влязъл в сила на 1 януари 1900 г.

Чл. 69-6 от Гражданскопроцесуалния кодекс на Франция от 1806 г. (*Code de procédure civile français*) посочва че „търговските дружества се призовават, докато съществуват поради своите социални причини“. От тази разпоредба може да се направи изводът, че призоваването може да стане само на някакъв адрес. Такъв могат да имат само индивиди или някакви други образувания. Така имплицитно се признава съществуването на процесуален субект, различен от физическото лице.

В това отношение може да цитираме и чл. 437, ал. 2 и чл. 438 от Френския търговски кодекс от 1807 г. (*Code de commerce français*), които уреждат фалита на търговските дружества. Тези текстове непряко признават наличието на юридическата им персонификация.

Терминът „юридическо лице“, в смисъла, който го разбираме понастоящем¹⁷ се употребява първоначално в правната литература и доктрина от немския юрист Фридрих Савини¹⁸.

Началото на използване на термина „юридическо лице“ в позитивистичната нормативната лексика се поставя с появата му в един текст¹⁹ от Кодекса на Кралството на двете Сицилии²⁰ от 1819 г. Този процес постепенно се разширява, като означава различни правни субекти, отличаващи се от физическите лица. Ако този термин се появява в един или друг законов текст през XIX в., то неговото използване рязко се увеличава след Втората световна война. Броят на нормативните актове с неговата употреба непрестанно нараства, като се формира правна основа за създаването на редица нови по своя характер образувания на публичното право.

Понастоящем, в гражданското законодателство на европейските държави, терминът „лице“ може да определя, както индивидите, така и други образувания, като съвкупност от индивиди. Заедно с това са налице специфични разпоредби за гражданскоправните статuti на физическите лица и на юридическите лица на частното и на публичното право.

Броят на законите и подзаконовите актове на нашата страна, в които съществува терминът „юридическо лице“ е много голям. Той се е утвърдил и в конституционноправната лексика – чл.19, ал.ал.2,3и 4; чл.22, ал.1; чл.117, ал.1; чл.120, ал.2; чл.122, ал.1, чл.130, ал.2; чл. 132, ал.7; чл. 134, ал.1 и чл. 147. Невъзможно е да си представим понастоящем националният правен ред без наличието на юридически лица. Това е идентично и за другите държави.

3. Включването на новата правна конструкция в комплекса на гражданско-правната регламентация на отделните страни поставя началото на широки теоретични спорове между цивилистите за същността на юридическите лица. Диапазонът на идеите е разнопосочен – от поддържащи се или допълващи се, до диаметралното им противопоставяне или безусловното отрицание.

¹⁷ Savigny, F.K., System des heutigen römischen Rechts, 8 Bände, Berlin, 1840, № 3; Obligationenrecht, Berlin, 1853.

¹⁸ Фридрих Карл фон Савини (на немски: *Friedrich Carl von Savigny*), немски юрист и историк, основател на историческата школа в правото.

¹⁹ Orestano, S., Il „problema delle persone giuridiche“ in diritto privato romano, pp. 14 – 15.

²⁰ Кралството на двете Сицилии (на италиански: *Regno delle Due Sicilie*) е била държава в Южна Италия в периода 1816-1861 г. Тя е възникнала чрез обединяването, след Виенския конгрес през 1816 г., на Неаполитанското кралство и Сицилианското кралство. По-късно става част от Италия. Столица на кралството е бил гр. Неапол, а управляваща династия – Бурбоните.

Първи по време на появата им и широко разпространени за разкриване на същността на юридическото лице са фикционните теории. Началните опити да се обясни разглеждания правен субект. се свързват с името на папа Инокентий IV²¹. На поставен въпрос на Първия лионски събор през 1245 г. дали може да се отлъчи от църквата корпорация, той отговаря, че това не може да стане, тъй като тя няма душа, воля и съзнание. Ето защо тя е „*corpus mysticum*“, нямат реално съществуване в обективната действителност и е само една „*persona ficta*“. По този начин, корпорацията като юридическо лице, съществува само в човешкото съзнание и е резултат на волята на законодателя. Така тя се явява отвлечено понятие, плод на нашето въображение (*nomen intellectualis*), както и правно наименовано (*nomina sunt juris*). Тук трябва да обърнем внимание на приноса на юристите от школата в Орлеан. Тя се развива в контекста на големите политически промени в Италия и Франция, които са се намирали в центъра на правното развитие в периода на XII-XIV в. През 1166 г. династията Анжу, която е свързана с Орлеан, взема властта в Неапол, което засилва връзките между двата политически и академични центъра. С Орлеанския си ордонанс 1312 г. Филип IV Хубавия, определил значението на писаното право като основа за развитието на държавата като по този начин достиженията на свободните изкуства със своята научна логика започнали да влияят и върху теологията. Акцент в работата на основните представители на френския студиум, Жак де Ревини и Пиер де Белеперш, е етимологичната интерпретация на думите. Тя служи за развитието на средновековния подход към тълкуването по аналогия. Така, Орлеанските юристи, интерпретирайки разбирането на Инокентий за фингираното лице изграждат учението за *personae rappresentatae* – представляваните лица. Те засягали политическите образувания, които персонифицирали колективната общност, която представлявали. На практика това било едно доразвиване на ученията на школите на Класическите римски юристи, които разбирали т. нар. „корпоративност“, „участието на членове“ в управлението на общностите. Тя предполагала решенията да се вземат от муниципалните съвети или със съгласието на представителите на съответните лица²².

Фикционните теории за същността на юридическото лице получават широко разпространение през XIX век, като особено силно техно развитие е налице в германската цивилистична доктрина. Те се отличават помежду си по някои нюанси. Изтъкнат темен представител е Фридрих Савини. Той приема, че реално съществуване имат само физическите лица, а юридическите лица са изкуствено създадени и са получили качеството „юридическо лице“ само по силата на закона като една фикция²³. Поради това, че не притежават воля, те са недееспособни, както малолетния физически индивид.

Въпреки, че фикционните теории за същността на юридическото лице получават широко разпространение, редица цивилисти създават други теории, обявявайки

²¹ Папа Инокентий IV (на латински: *Innocentius.PP.IV*), роден Синибалдо Фиешо (на италиански: *Sinibaldo Fieschi*) е папа от 1243 г. до смъртта си през 1254.

²² E. M. Meijers. — *Études d'histoire du droit*, publiées par les soins de R. Feenstra et H.F.W.D. Fischer, tome III : *Le droit romain au Moyen Age*, 1re partie, Leyde, Universitaire Pres Leiden, 1959, IX et 324 pages. Виж също за историческото развитие на римскоправните принципи през Средновековието К. Танев, VI. Вторичната употреба на Римското право, в: Доктринерната традиция на частното право и въздействието ѝ върху българската правна среда, съставител и редактор К. Танев, К. Танев, Л. Радулова, М. Костова, Е. Ганева, Г. Мозжухина, С. Лазаров, УНСС-ИК, София 2016, с. 95 и сл.

²³ Savigny, F.K., *System des heutigen römischen Rechts*, 8 Bände, Berlin, 1840, № 3.

първите за неприемливи, противоречиви и безполезни. Така например, френският юрист Де Варей-Сомьер отбелязва, че тези теории са противоречиви, защото формулираното от тях фиктивно лице не е лице, тъй като е фиктивно, а това, което е фиктивно, не е нищо. Фиктивното същество е същество, което не съществува, а едно същество, което не съществува не може да притежава нито имущество и нито дългове²⁴.

Немският юрист Бернхард Виндшейд,²⁵ посочва, че при юридическото лице е налице една условна „превръзка“ на субективни права и задължения, които в действителност принадлежат на неговите участници – конкретни физически лица, като по този начин тези права и задължения стават безсубектни²⁶. Това е ядрото на т.н. безсубектна теория за юридическите лица.

Много близки до последната теория са възгледите на Алоис Бринц²⁷. Той поддържа, че правата и задълженията на юридическите лица са без конкретен фактически носител. Той илюстрира становището си с фигуративното сравнение, че теорията на фикцията представлява всъщност да си закачиш шапката на закачалката, като си въобразяваш, че е закачена на стената²⁸.

Сходни на тази теория са становищата на френския цивилист Марсел Планиол. Заедно с А. Бринц той поддържа, че юридическата лица представляват имущество, което е отредено за определена цел.

Според Бринц и Планиол²⁹ юридическите лица са безсубектно имущество или безсубектни права и задължения. Те изрично подчертават, че само физическото лице може да бъде правен субект, но е възможно да съществуват дадености, които нямат такова качество, а именно безсубективни права и задължения. Всъщност, тези образувания представляват колективно имущество, което в качеството на правен субект се явява юридическа фикция, създадена за упражняване на използването и разпореждането с него. Така те дефинират юридическото лице като колективна собственост върху движими и недвижими вещи, която принадлежи на повече или по-малък брой физически индивиди и чийто режим е различен на този, установен за индивидуалната собственост на участниците.

Развитие на теориите за фикциите е т.н. теория на интереса, разработена от немския юрист Рудолф фон Иеринг. Според него правата и задълженията на юридическото лице принадлежат на реалните физически индивиди, които са персоналният състав на юридическото лице, които практически ги използват и получават от него изгоди. Те имат интерес да увеличават имуществото му и от тук размерът на получаваните дивиденди. Именно този интерес той определя като олицетворение на юридическо лице³⁰.

Фикционните теории за юридическото лице са оказали силно влияние на националните гражданскоправни регламентации на голям брой страни по света. Става въп-

²⁴ De Vareilles-Sommieres, Les personnes morales, L.G.D.J., 1919, note 1, p.10.

²⁵ Бернхарт (Бернгард) Виндшейд, (1817-1892); (нем. *Bernhard Windscheid*) — известен немски професор по римско право, един от създателите на Германския граждански кодекс (*Bürgerliches Gesetzbuch – BGB*).

²⁶ Windscheid, B., *Actio des röm. Civilrechts v. Standpunkt des heutigen römischen Rechts*, Berlin, 1856.

²⁷ Алоис фон Бринц (нем. Alois von Brinz), (1820-1887) – изтъкнат немски юрист и държавеев деец. Професор по римско право в Мюнхенския университет.

²⁸ Brinz, A., *Kritische Blätter civilistischen Inhalts*, 1852; *Lehrbuch der Pandekten*, t. I, 1884.

²⁹ Planiol, M., *Traité élémentaire de droit civil*, № 3307 et s., special, p. 1010, tome I et № 3017, 1934.

³⁰ Ihering, R., *Geist des Römischen Reich*. Bd. III, Leipzig, 1865.

рос не само за държави от континентална Европа, но и за такива от Азия, Африка, Северна и Южна Америка. Например, чл. 545 от Гражданския кодекс на Чили и чл. 583 от Гражданския кодекс на Еквадор са озаглавени „Фиктивни образувания“.

Като противовес на фикционните теории възникват редица други доктрини. Една от тях е популярната органична теория на Отто фон Гирке³¹. Според нея юридическото лице е реалност, каквато е физическия индивид. То е социална даденост и реално колективно същество, признато в правната действителност. Гирке го оприличава фигуративно на човешкия организъм, който притежава глава, тяло и крайници. Членовете на юридическото лице образуват тялото, ръководителят е главата, а изпълнителните органи – крайниците. Той уподобява юридическото лице на живия организъм, за да обоснове правосубектността на юридическото лице, каквото има физическия индивид³².

Близка до органичната теория е реалистичната теория на френските цивилисти Леон Мишу³³ и Раймонд Салейл³⁴. Според тях, юридическото лице, като съвкупност от физически лица е една реалност, със своя собствена воля, цел и интереси, различни от тези на човешките индивиди в него. Приема се, че в случая е налице специфична метаморфоза на волята на физическите лица.³⁵ Подчертава се, че юридическото лице, макар и създадено от закона, не е „изкуствено създание“, защото има собствено реално съществуване в правната действителност³⁶.

В началото на XX в. добиват широка популярност т.н. отрицателни теории. Според тях е достатъчно да се приеме, че юридическото лице съществува, след като е създадено от закона и не е необходимо този юридически факт да се изяснява и се разкрива неговата правна същност. В този смисъл юридическата личност се приема като специфичен израз на правни норми. Юридическото лице в същност е фраза, която резюмира един „ансамбъл от правила“, които ще бъде твърде дълго да се излагат изчерпателно. Ханс. Келзен³⁷ определя юридическото лице като персонификация на правната норма.

В последните години се появи нова доктрина в САЩ, определяща юридическото лице като мрежа на договори, т.е. като организъм, установен от правноустановени връзки. То се разглежда като множество на правно регулирани договорни отношения между ръководителите, работниците и заемодателите³⁸.

³¹ Отто Фридрих фон Гирке (нем. *Otto Friedrich von Gierke*), професор по гражданско право и по история на правото в редица университети на Германия..

³² Gierke, O., *Die Grundbegriffe des Staatsrechts und die neuesten Staatsrechtstheorien*, *Zeitschrift für die Gesamte Staatswissenschaft*, 1874, pp.265 et s.

³³ Леон Мишу (на френски: *Léon Michoud*), (1885 – 1916), професор по гражданско право и административно право в Юридическия факултет на Университета в гр. Гренобъл.

³⁴ Раймонд Салейл (на френски: *Raymond Saleilles*), (1855 – 1912), професор по гражданско право и по сравнително право в Юридическия факултет на Университета в гр. Дижон.

³⁵ Michoud, L., *La théorie de la personnalité morale et son application au droit français*, Paris, 1911 ; *La théorie de la personnalité morale*, t.I, № 52, Paris, 1908.

³⁶ Saleilles, R., *De la déclaration de volonté*. Contribution à l'étude de l'acte juridique dans le Code civil allemand, Paris, 1901 ; *De la personnalité juridique*. Histoire et théories. Paris, 1910.

³⁷ Ханс Келзен (на немски: *Hans Kelsen*), (1891 – 1973), австрийски юрист и философ, работил дълго време в САЩ, където е професор в Калифорнийски университет, Бъркли. Смятан е за един от най-значимите философи на правото на 20 век.

³⁸ Easterbrook, F.H. and D.R.Fischel, *Limited Liability and the Corporation*, 52 U. Chl. L. Rev. 89 (1985); Millon, D., *Theories of the Corporation*, 1990.